

11. Obama Race Speech. Remarks of Senator Barack Obama "A More Perfect Union". Constitution Center, Philadelphia, Pennsylvania, March 18, 2008. Speech Transcript.
12. US Presidential Campaign. Debate Transcript, September 26, 2008

УДК 398.4(410):81'38'42

КАТОЛІНА Н.В.
(Львів)

ЛІНГВОСТИЛІСТИЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ДИСКУРСУ АНГЛІЙСЬКИХ ЗАМОВЛЯНЬ

У статті зроблена спроба проаналізувати тексти англійських замовлянь як особливий тип обрядового дискурсу з огляду на положення функціональної стилістики і теорії комунікації.

Замовляння (так само як і забобони, прикмети, віщування, прорікання, чарування, тощо) при-таманні будь-якій розвинутій культурі як відгомін стародавньої народної творчості та вияв своєрідного усвідомлення людського буття у взаємодії з природою. Вони належать до фольклорного прошарку літератури і є колоритною інформативною спадщиною кожної розвинутої нації і етнічної групи, збереженою у вигляді текстів у письмовій і/або усній формі. Українські дослідники-фольклористи називають замовляння *молитвословом язичництва*, упродовж тисячоліть "відредагованим надтекстом спілкування Людини з Космосом" [3, с. 8]. Ця теза повною мірою може охарактеризувати природу і сутність англійських замовлянь, які взаємозв'язані з забобонними віруваннями, що саме і слугують матеріалом дослідження у цій публікації.

Згідно визначення, поданого у "Великому тлумачному словнику сучасної української мови", *замовляння* – це "за народними уявленнями, магичні слова, вислови, що мають чаклунську силу і якими замовляють" [1, с. 312]. Ми використовуємо цей термін у його ширшому (робочому для дослідження) значенні, у тому числі як тип обрядового дискурсу і текстовий різновид забобонних вірувань і пересторог. Це дає змогу розрізнити *пасивні замовляння* (ПЗ) і *активні замовляння* (АЗ), відповідно.

Забобонні вірування є, зазвичай, пасивними конструктами, оскільки лише застерігають від тих чи інших дій і вчинків, у той час як замовляння активні є формулою, молитвою, піснею, віршем, звертанням, які уже скеровані на ритуал або обряд щодо усунення небажаних наслідків діяльності людини, яка знехтувала віковичними застереженнями предків і накликала на себе біду.

Термін *забобони* отримав таке визначення як "віра в існування надприродних сил, у долю, ворожіння, віщування тощо, в основі якої лежать релігійні уявлення" [2, с. 282]. Крім нього, ми користуємось також робочим терміном *перестороги*, який визначається як "те, що перестерігає від чого-небудь (слова, дії, вжиті заходи тощо)" [2, с. 746].

Англійський термін *superstition* походить від латинського *superstes*. Серед інших значень цього слова зустрічається також і таке, що означає *вживання*. Вживане саме у цьому значенні, поняття "забобони" стало зручним для характеристики релігійних ідей, які продовжували жити і тоді, коли релігії, котрі їх породили, вже зникли. Зазвичай ці висловлювання використовувалися для того, щоб очорнити форми віри, які не узгоджувались з іншими або новими.

Забобонні вірування і замовляння мають глибоке коріння в історії Великої Британії, Англії зокрема, і беруть свій початок у кельтській культурі. Згодом значення, у якому вживалось слово *superstition* в Англії, частково попадає під вплив критичного ставлення протестантів до католицьких церковних обрядів, котрі розглядалися представниками протестантської церкви як такі, що нав'язуються їхнім власним тлумаченням християнських церковних ритуалів згідно Нового Заповіту. З часом поняття *superstition* здобуло нові значення і почало вживатись також і поза сферою впливу християнських віросповідань. Разом з тим, у часи так званої "чорної моровиці", яка поглинула Європу, Папа Римський Григорій I видав указ, аби у відповідь на чхання люди говорили один одному "God bless you" – фразу, котра мала би призупинити поширення цієї хвороби.

Питання взаємодії людського організму з оточуючим середовищем і біоенергетичними ритмами планети Земля набуло надзвичайної актуальності і за останні десятиліття. Не викликає сумніву вже той факт, що слово як одиниця комунікації має свої біоенергетичні ритми і закони функціонування залежно від свого позитивного чи негативного значення та емоційного навантаження, яким наповнює його мовець по відношенню до самого себе та одержувача інформації.

Замовляння у цілому і забобонні вірування зокрема у своїй текстовій презентації розглядаються нами як особливі одиниці комунікації, орієнтовані на проведення обряду у тій чи іншій формі актуалізації. Цікавим є дослідження цих комунікативних одиниць з огляду на проблеми когнітивної теорії дискурсу, де останній розуміємо, за Т.А. ван Дейком, як складне комунікативне явище, яке охоплює, крім тексту, екстралінгвістичні фактори (знання про Всесвіт, тлумачення, цільові установки адресата). Іншими словами, ми поділяємо тезу про те, що адресат розуміє текст лише тоді, коли може зрозуміти ситуацію, про яку іде мова [2, с. 9].

Дослідження, проведене на основі вибірки з “The Dictionary of Superstitions” [4], дало змогу виявити наступні дискурсні характеристики пасивних замовлянь.

Тексти досліджуваних замовлянь стосуються трьох категорій буття “Людина–Всесвіт–Час”. Вони мають структуру розповідних речень (простих, складносурядних і складнопідрядних, поширених і непоширених у стверджувальній або заперечній формі) або представлені синтаксично різноформованими віршованими рядками. Ці типи обрядового дискурсу у рекомендаційно-спонукальній формі дають поради і настанови, як поводитись у тій чи іншій ситуації або як трактувати ту чи іншу подію у житті. Наприклад:

The breaking of a Christmas pudding on taking up or turning out of its basin is a very evil omen, and indicates the death of one of the heads of the family [4, с. 39];

A bride should feed the cat herself, before she goes to church, to bring her happiness in wedded life [4, с. 40].

Або:

Never show a baby itself in a glass, it will make it cross-eyed [4, с. 253];

Neither fire, nor water, nor milk, nor salt, should be given away for love or money on May Day [4, с. 245].

Або:

She that pricks bread with fork or knife

Will never be happy, maid or wife [4, с. 38];

Woman married in white,

You have chosen all right;

Woman married in green,

Ashamed to seen;

Woman married in grey,

You will go far away;

Woman married in red,

You will wish yourself dead;

Woman married in blue,

You will always be true;

Woman married in yellow,

Ashamed of your fellow;

Woman married in black,

You will wish yourself back;

Woman married in pink,

Of you he will think. [4, с. 180].

Структурно-композиційне оформлення пасивних замовлянь виконує захисну функцію, а саме попередження-перестороги від негативних впливів оточуючого середовища. Незалежно від того, віримо ми у це чи ні, можна стверджувати, що прагматика текстової будови замовлянь спрямована на те, аби інформувати адресата, **що** приносить удачу (*good luck*) / невдачу (*bad luck*) або **як** від останньої убергтись.

Текстам активних замовлянь притаманна композиційна динаміка і прагматика розвитку подій. У цьому випадку простежуємо цільове спрямування на отримання бажаного результату внаслідок проведення обряду, дії якого промовляються у словесній формі.

Наприклад, добре відомим є прикмета, пов’язана з випадінням зубів у дітей і дорослих. Для того, аби новий зуб був здоровим маємо наступний текст замовляння, якому передують обряд кидання втраченого зуба (його порожнини мають бути заповнені сіллю) у вогонь:

Fire, fire, burn baan, God send me my tute again [4, с. 394];

Fire, fire burn a bone, God send me another tooth again: A straight one, A white one, And in the same place [4, с. 394].

Наведені приклади є свідченням того, що активні замовляння поєднують у собі як християнські (звернення до Бога), так і язичницькі (звернення до вогню і віра у чудодійні властивості солі) елементи. Характерними є також фольклорний повтор у звертанні (*fire, fire*) і паралельні синтаксичні конструкції (*a straight one, a white one*), котрі разом з почергово алітерованими дзвінками

і глухими приголосними *r, n, d, t* та асонованими голосними *i, a* створюють ефект евфонічного текстового переспіву.

Наступне замовляння подається у формі письмового звернення до чарівниці. Дитина, у котрої випав зуб, кладе його під подушку разом із запискою:

Dear Tooth Fairy, would you leave my tooth? [4, с. 394].

Згідно обряду вранці разом із зубом під подушкою можна знайти монету номіналом у двадцять чи п'ятдесят пенсів, якщо вам поталанить. Ввічливо-питальне речення за своєю структурою і прагматикою виконує тут допоміжну нелінгвістичну функцію, а саме акцентує увагу на вихованні дітей у сім'ї, частиною якого мають бути віра у добру казку і розуміння необхідності чемної і слухняної поведінки.

Проведене дослідження дає підстави зробити висновок про те, що лінгвостилістичні характеристики текстів англійських замовлянь зумовлені їхніми особливостями як специфічного типу обрядового дискурсу.

Література

1. Бусел В.Т. Великий тлумачний словник сучасної української мови. – К.; Ірпінь: Перун, 2001.
2. Дейк Т.А. ван. Язык. Познание. Коммуникация. – М.: Прогресс, 1989.
3. Москаленко М.Н. Українські замовляння. – К.: Дніпро, 1993.
4. Opie Iona; Tatem Moira. The Dictionary of Superstitions. – Oxford: Oxford Univ. Press, 1989.

УДК 811.111.37

КОБЯКОВ О.О.
(Суми)

КІЛЬКІСНО-ЯКІСНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ МОВЧАЗНИХ СИТУАЦІЙ В АНГЛОМОВНОМУ ХУДОЖНЬОМУ ДИСКУРСІ

У статті аналізується контекстуальне оточення маркерів комунікативного мовчання, вводиться метазнак “силенціальна ситуація”, фокусується увага на квантитативних та квалітативних ознаках silenціального ефекту, на суб'єктах мовчазних ситуацій.

Актуальність теми зумовлена сучасними лінгвістичними тенденціями до вивчення проблем комунікації, з одного боку, та малодослідженістю концепту комунікативного мовчання, з іншого. Учені у своїх працях звертають увагу на міждисциплінарний характер концепту silenціального ефекту (СЕ), його позначення у різних дискурсах. Але недостатнім на часі є осмислення silenціальних ситуацій (СС) зазначеного концепту, експлікації його витоків, природи та мовної категоризації. Аналіз емпіричного матеріалу англomовної художньої прози об'єктивує висновки узагальнення стосовно онтологічних, лінгвістичних та психологічних аспектів об'єкта. Аналіз показує, що СЕ має місце у розмові персонажів (у нашому випадку – у художніх діалогах), а мовлення та мовчання є адгерентними явищами діалогічної інтеракції. З огляду на нульовий денотат мовчання, його енігматичний характер автору доводиться бути уважним до silenціальних лакун, експлікувати та коментувати їх для вдумливого читача. СЕ у художньому дискурсі тлумачиться автором у прямій та непрякій мові (1), а також в авторських розповідях та роздумах (2). Наприклад:

1) *Every time you look at anything in your dreams it changes shape, he said after a long silence* [Carlos Castaneda, p. 64]; *I asked him what he was planning to do. His cryptic statements and his long silences were ominous* [Ibid, p. 98]; *“Oh, fine, fine, Cal”. A huge silence would follow* [Ibid, p. 105]; *After a moment's silence, as if wanting to change the subject, he stood up and pointed to his suit* [Ibid, p. 60].

2) *We sat in silence for a while* [Carlos Castaneda, p. 50]; *Dozens of people went by. We sat in a relaxed silence for ten or fifteen minutes* [Ibid, p. 81]; *Don Juan did not speak for a long time. He seemed to have become engulfed by thoughts* [Ibid, p. 40].

У коментарях до silenціальних ситуацій автор вважає за доцільне осмислити стан мовчазної людини (або тиші артефактів), фокусувати увагу на їх інгерентних характеристиках. Кількість цих характеристик варіюється, що залежить від авторських інтенцій омовлювати СЕ або розтлумачити його буття в тексті. З огляду на це СЕ має характер однолексемних (3) або полілексемних (4) презентацій. Наприклад: